Бн.
32613

ВСКО БЛАГОТВОРИТЕЛНО БРАТСТВО

М. К. ДАМЯНОВЪ

ДУКО ТАСЕВЪ

(КИЧЕВСКИ ВОЙВОДА 1880—1900 г.)

СПОМЕНИ

УНИВЕРСИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СОФИЯ
1938

838276

КИЧЕВСКО БЛАГОТВОРИТЕЛНО БРАТСТВО

УН. БИБЛИОТЕКА
Инв. № 4423
1938

М. К. ДАМЯНОВЪ

ДУКО ТАСЕВЪ

(КИЧЕВСКИ ВОЙВОДА 1880—1900 г.)

СПОМЕНИ

УНИВЕРСИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА СОФИЯ

СОФИЯ
1938

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Дуко Тасевъ и единъ неговъ четникъ.

М. К. Дамяновъ

Дуко Тасевъ

(Кичевски войвода 1880—1900)

(Спомени)

„Роденъ съмъ въ с. Юдово — Кичевско.

Въ нашия край никога не сж престанали да бродятъ юнаци изъ планинитѣ и пѣсни да се пѣятъ за тѣхъ, но азъ ще разкажа за това, което съмъ видѣлъ съ очитѣ си и самъ преживѣлъ.

Освободителната руско-турска война (1877—78 г.) освободи България, но македонскитѣ българи останаха подъ робство. Това не ни отчая. Поражението на турцитѣ бѣше голѣмо и тѣ се чувствуваха като смазани. Ние почнахме да вѣрваме повече въ нашитѣ сили и въ скорошното ни освобождение. Освенъ това въ освободителната война бѣха взели участие и много македонци, които не се помириха и продължиха борбата. Единъ отъ тия юнаци бѣше Ангелъ войвода роденъ отъ с. Церь-Битолския Демиръ Хисаръ, който се появи въ нашенско веднага следъ войната още въ 1879 год.

Виждалъ съмъ го нѣколко пжти. Той бѣше възсухъ съ черна заострена брадичка, а на гърдитѣ си

носѣше много ордени дадени му за отличие като опълченецъ въ българо-шипченското опълчение (1877—78 г.). Той изглеждаше на около 40 години. По рано билъ нѣколко години войвода въ днешна България и поради това му пѣеха пѣсента:

„Седумъ години бугарски планини, Ангеле бре,
Осма година Македония, войводо“ . . .
Дали ти е жалко за старата майка, Ангеле бре,
Моята майка е Баба-планина*), дружино бре!!

Той ходѣше обикновено съ 2 четници. Единиятъ отъ неговитѣ четници въ 1895 год. ми разказа следното за юнашката смърть на войводата: Въ 1881 год. когато Ангелъ войвода се намиралъ въ местностьта Лопушникъ, близо до Лазаро-поле, се наранилъ случайно съ револвера си и понеже не можелъ да се движи, отнесли го въ една пещеря. Обаче следъ нѣколко седмици една потеря узнала отъ единъ овчарь следъ тежки изтезания, че въ Лопушникъ се криятъ комити. Една сутринь четницитѣ забелѣзали, че къмъ пещерята идва турска войска и башибузуци. Войводата разбралъ, че има предателство и понеже самъ не можелъ да се движи, заповедалъ на четницитѣ да се спасяватъ, като имъ далъ и своята пушка, а си запазилъ само револвера. Следъ това напустналъ пещерата и не много далече се сврелъ въ голѣмата папратъ до една смрека.

---

*) Планини въ Западна Македония.

Потерята го отминала, но единъ закъснѣлъ потераджия отъ с. Сълпъ берейки ягоди се натъкналъ на него. Войводата билъ веднага обграденъ и следъ кжса престрелка билъ тежко раненъ и плененъ защото не можалъ да се самоубие. Качили го на единъ конь, но близо до с. Душегубица е билъ убитъ отъ башибузука и тамъ го погребали. Ходилъ съмъ на гроба му, който се тачеше много отъ народа.

Къмъ 1880 год. се появиха четитѣ на Михаилета отъ 10—11 души и на Мицко отъ Латово — 8 души. Съ тия две чети ту съ едната, ту съ другата, се движеше като подвойвода Насте отъ с. Латово, опълченецъ отъ шипченското опълчение, който презъ 1882—83 год. замина за България и се заселилъ въ шуменско.

Баща ми и азъ бѣхме ятаци на четата на Михайлета и често ходѣхъ по нѣколко дена съ него като четникъ. Взехъ участие и въ известното сражение, което стана въ с. Юдово между четата на Михайлете и прочутитѣ янкеседжии отъ помашкото с. Другово. И до днесъ кичевчани съ особена гордость пѣятъ пѣсеньта:

„Кръвь се лѣе во Юдово
Хаберъ нѣматъ во Другово“

. . . . . .

Друговчани узнали, че нѣкои отъ четницитѣ на Михайлета се навъртатъ въ с. Подвизъ и Юдово и поради това около 40 души отлично въоржжени

тръгнали да ги търсятъ. Още съ влизането си въ с. Юдово потерята тръгна право къмъ нашата кѫща, кѫдето бѣше цѣлата чета, Воеводата обаче своевременно зае позиция задъ дворскитѣ зидове и се завърза силно сражение. Скоро трима турци паднаха убити, а тѣхния главатарь Мислимъ ага бѣ тежко раненъ Това разстрои потерята и тя се отдръпна, а четата безъ жертви се изтегли отъ селото. Всички четници бѣха отъ нашитѣ села, та тава сражение изплаши мѣстнитѣ турци, а на българитѣ духътъ се повдигна много.

Все по това време въ връзка съ охридското съзаклятие мина и презъ нашитѣ краища четата на известния войвода Илия Делията родомъ отъ с. Илино съ 20—21 четници.

Презъ 1881—82 год. поради охридското съзаклятие, въ което бѣха замесени хора и отъ демиръхисарско и кичевско, преследването на четитѣ се засили извънредно много. Познавамъ търговеца на овни Христо Поповъ отъ с. Сливово, единъ едъръ мѫжъ, когото хванаха турцитѣ, когато пренасяше орѫжие за съзаклятницитѣ и казваха, че това било главната причина за разкриването на съзаклятието. Той умрѣ въ битолския затворъ.

Поради усиленото преследване на четницитѣ и голѣмитѣ изтезания на населението отъ страна на потеритѣ въ края на 1882 год. Михайле разпусна четата и избѣга на гурбетъ. Мицко отъ Латово за презъ зимата се скри съ четата въ една пещеря въ Беличка планина. На местни поклади 1883

год. войска ги обсади и Мицко се предаде безъ бой. Толкова му бѣше юнашцината. Отпосле сжщиятъ къмъ 1895 год. за пари стана сърбоманинъ.

При това положение вмѣсто да се излагамъ излишно, счетохъ за благоразумно да напусна родното си село и пролѣтьта дойдохъ въ София. Работихъ съ нашенци, изкарахъ нѣкоя пара и есеньта се върнахъ пакъ въ Юдово. Оженихъ се и престояхъ като миренъ човѣкъ цѣлата 1884 год., а въ началото на 1885 год. отново дойдохъ въ София

Съ четата на капитанъ Калмиковъ

Скоро обаче известниятъ отъ кресненското възстание капитанъ Калмиковъ — русинъ, почна да събира многобройна чета, за да замине задъ Вардаръ и, както ни увѣряваха, щѣлъ да вдигне общо възстание заедно съ албанцитѣ. На всѣки случай после чухме, че наистина презъ това лѣто се разбунтували нѣколко албански главатари въ Дебърско, Ипекъ и другаде.

Отъ западна Македония най-много бѣхме ние кичевчанитѣ — 12 души:

1) а) Отъ с. Ращани Китанъ — умрѣ въ Алепъ на пжть за Диаръ Бекиръ.

б) Никола Цвѣтановъ и Андонъ по презиме струва ми се Милевъ — заточеници и четвъртиятъ по прекоръ „топчията", името не му помня.

2) Отъ с. Юдово — двама: азъ, Дуко Тасевъ, заточеникъ и Здраве Христовъ, умрѣ на заточение въ Тарабулусъ — Триполитания.

3) Отъ с. Козица-Фиданъ Йовевъ — умрѣ на заточение въ Тарабулусъ — Триполитания.

4) Отъ с. Подвизъ — Максимъ Трифоновъ и Никодимъ Веляновъ, заточеннци.

5) Отъ с. Вранещица — Янаки Деспотовъ, умрѣ заточение.

6) Отъ с. Бръждани — Дишко Стояновъ.

7) Отъ с. Латово — Христо, старъ харамия, подвизавалъ се въ Прешовско, Паланечко, Вранско и пр. съ четитѣ на Спиро Чакре, Шийке, Ангеле отъ Прилѣпъ и др.

II Отъ Демиръ-Хисарско си спомнямъ:

1) Отъ с. Баздерникъ — Стоянъ . . умрѣ на заточение.

2) Отъ с. Церь — Богоя А. Лазаровъ, умрѣ на заточение.

3) Отъ с. Брезово — Мицко . . . умрѣ въ Алепъ на пжть за Диаръ Бекиръ.

4) Отъ с. Сопотница — Василъ Джука.

III Отъ Лазаро-Поле — Ташко, бившъ консулски гавазъ въ Битоля, убиха го въ затвора на заточение.

IV Отъ гр. Прилѣпъ — Георги Коневъ и Коне (Алексовъ).

V Отъ Крушово — Пито Гулевъ, заточеникъ, известниятъ въ илинденското възстание войвода — тогава бѣше 19—20 годишенъ.

VI Отъ с. Янковецъ — Ресенско, единъ ученикъ отъ шуменската гимназия, който бѣше секретарь на четата.

VII. Единъ отъ с. Кривогащани.

VIII. Нѣколко души костурчани и охридчани.

IX. Спомнямъ си сѫщо така наречените „кюстендилски войводи“ Мито Юрука, Коле Секулички, Георги Кацарея и Костадинъ заякотъ отъ Гевгели. Повечето отъ тѣхъ бѣха стари харамии съ голѣмъ чалъмъ.

На пѫть къмъ Вардарь.

Цѣлата чета на Калмиковъ бѣше отъ около 60 човѣка вмѣсто 200—300 души, както се говорѣше отначало, че ще бѫдемъ. Презъ априлъ бѣхме вече въ Кюстендилъ. Следъ 2—3 дневно дебнение и не малко мѫчнотии, задигнахме отъ единъ държавенъ складъ за старо турско орѫжие 250 пушки, повечето мартини, сабли и пр. Вънъ отъ града отбрахме 35 пушки, а останалото орѫжие скрихме. Мнозина отъ четницитѣ си имаха собствено орѫжие.

Веднага минахме границата. Следъ това прегазихме р. Брегалница въ дѣсно отъ Царево село, минахме край в. Голакъ и следъ 1—2 прѣхода се спуснахме въ струмишското поле.

Презъ цѣлия походъ до тукъ не бѣхме обезпокоявани отъ никого. Но щомъ нагазихме въ полето, започнаха да сноватъ около насъ многобройни потери и положението ни стана твърде опасно.

Ние бѣхме гладни и изморени. Съ голѣма мѫка се довлекохме до едно село въ дѣсно отъ гр. Струмица и спрѣхме на единъ малъкъ хълмъ. Калмиковъ не можеше да мръдне отъ умора и ни каза

че тукъ ще се биемъ до край. Четникътъ Спасъ отъ струмишко му възрази и войводата вдигна пушката да го застреля, но му отбихме ржката. Тогава азъ и единъ другарь отидохме изъ нивитѣ и докарахме два пуснати на паша коне. Калмиковъ и секретаря му качихме на конетѣ и продължихме пѫтя къмъ планината. По пѫтя презъ полето, за да заблудимъ потераджиитѣ, набихме нѣколко селяни, за да ни кажатъ дали сѫ видѣли комититѣ ругаейки ги по турски. Право да си кажа по оржжие (турски мартини) и облекло не се различавахме много отъ потераджиитѣ, а освенъ това ние нарочно говорѣхме по турски, та селянитѣ не можеха да разбератъ въ сѫщность какви сме.

Къмъ 4 ч. сл. пл. стигнахме планината. Тамъ намѣрихме единъ селянинъ. Отъ тамъ се виждаше Вардаръ и около 50 войнишки палатки при моста. Селянинътъ ни каза, че мостътъ се пази само отъ десетина войници. Едва що си починахме, яви се аскеръ и башибозукъ, които почнаха да стрелятъ по насъ. Съ нѣколко залпове ги прогонихме. Само на Ташко единъ куршумъ откъсна два пръста. Следъ това се опѫтихме къмъ Вардарь.

Явно бѣше, че цѣлата мѣстность гъмжи отъ аскеръ и потери и че на следния день ще имаме голѣмо сражение. Войводата Калмиковъ свика на съвѣтъ „войводитѣ“ и заяви, че рано сутриньта денски ще минемъ моста на р. Вардарь като избиемъ войницитѣ. „Войводитѣ“ си дадоха видъ, че сѫ

съгласни съ тоя планъ и всички се приютихме подъ шумацитѣ за почивка и сънь.

Това бързо съгласие на „войводитѣ“ при нашето тежко положение ми се видѣ доста съмнително. Азъ бѣхъ по старъ между кичевчанитѣ, 27—28 годишенъ, по опитенъ и нѣщо като тѣхенъ началникъ. Сънь не ме хващаше.... По едно време разбрахъ отъ шушуканията, че „кюстендилскитѣ войди“ съ повечето отъ хората си, ще ни напуснатъ още презъ нощьта. Сигурно дръзкия планъ на Калмиковъ — да минемъ моста на сила — допринесе много за това тѣхно недругарско решение. Веднага отидохъ при Калмиковъ и му казахъ опасенията си. Стоящиятъ до него Мито Юрука — „войвода“ — рѣзко каза, че това е невъзможно и отиде лично да провѣри, но и той не се върна... Единъ часъ преди разсъмване „войводитѣ“, заедно съ по нѣколко души четници, бѣха ни оставили.

Сражението.

Зората ни завари само 27 души. Почти всички бѣхме отъ битолския край.

Калмиковъ бѣ вънъ отъ себе си.

Най-ужасното бѣше, че само тия, които ни оставиха, познаваха мѣстността — единъ лабиринтъ отъ планини и гори между с. Удово и Демиръ-Капия. Нито войводата Калмиковъ, нито нѣкой другъ отъ насъ знаеше нѣкакъвъ пѫть, нито можеше да се ориентира. Въ тридневнитѣ сражения и схватки ние просто се лутахме: ту нападахме, ту отстѫпвахме,

безъ да знаемъ кѫде отиваме — нито нощемъ, нито денемъ.

Рано още въ недѣлята аскерътъ и башиозбуцитѣ откриха силенъ пушеченъ огънь отъ всички страни. Ние обаче отговорихме така енергично, че турцитѣ презъ цѣлия день стреляха отъ тѣхнитѣ позиции, но не ни атакуваха нито единъ пѫть.

Дочакахме нощьта безъ никакви жертви. Ние си пробихме пѫть презъ окрѫжаващитѣ ни турци, но четата не знаеше кѫде отива. Въ понедѣлникъ отново се видѣхме заобиколени отъ всѣкѫде и пакъ се повтори сѫщото. Изобщо турцитѣ никакъ не бѣха смели и предприемчиви. Навѣрно споменътъ отъ неотдавнашната руско-турска война и юначеството на гяуритѣ имъ вдъхваха голѣмъ страхъ. Тоя день отъ нашитѣ падна убитъ еднинъ костурчанинъ.

Вечерьта пакъ си пробихме пѫтъ и отново забродихме изъ планинитѣ — безъ пѫть и посока, натъквайки се на всѣка стѫпка на потери и засади. Въ лутанията особено презъ тая нощь, провирайки се изъ безкрайнитѣ храсталаци, мнозина се изгубиха и станаха жертва на потеритѣ.

Едва що се разсъмна въ вторникъ и турцитѣ пакъ откриха огънь срещу насъ. Почнаха да ни обстрелватъ и съ две планински орѫдия. Отъ двудневнитѣ сражения и гладъ ние бѣхме вече много разстроени. Въ тоя день следъ пладне падна убитъ самия юначенъ войвода капитанъ Калмиковъ — вѣчна му слава, — заедно съ неговия секретарь. Отивайки да заематъ единъ шумакъ, тѣ попаднаха на

скрили се тамъ многобройни потераджии и герой-ски завършиха своя животъ.

Настжпи четвърта нощь.

Войводата бѣше убитъ, а ние цѣли 4 дена нищо не бѣхме турнали въ уста, освенъ по нѣколко бу-кови листа. Страшно бѣше изтощението ни. Отъ гладъ и умора бѣхме като мъртви.

Презъ нощьта се измѣстихме малко отъ това мѣсто. Азъ и двама другари бѣхме въ единъ шу-макъ. Около 8 ч. сутриньта къмъ насъ се зададоха двама потераджии. Следъ минутно колебание, ре-шихме да ги допуснемъ да дойдатъ и ги пленимъ, Скоро тѣ влѣзоха въ шумака. Насочихме пушкитѣ срещу тѣхъ и тѣ се предадоха. Вързахме ги. Тѣ бѣха двама поляци — помаци изпратени да разгле-датъ гжсталацитѣ. Тѣ се обърнаха къмъ насъ и ни помолиха да не ги убиваме, защото нѣма да има-ме никаква полза отъ това, а само ще останатъ си-раци тѣхнитѣ деца и добавиха „пиле не може да прехвръкне отъ аскеръ и башибузукъ. По-добре е да се предадете, защото султанътъ ще има милость къмъ васъ, ако сторите така".

Ясно бѣше за насъ и безъ това, че само ако сме птици може да се спасимъ. Нека отбѣлѣжа, че презъ целитѣ три дена турцитѣ викаха на бълга-рски да сложимъ оржжието и че ще бждемъ сниз-ходително третирани.

Настана най-страшната и мжчителна минута въ живота ми. Нито сила, нито воля бѣха останали у насъ. Ние бѣхме една мърша, нищо повече.

Посъвѣтвахме се и решихме да се предадемъ. Отвързахме единия полякъ и му поржчахме да каже, че се предаваме на аскера, но не и на потераджиитѣ. Не следъ много той се върна и ни съобщи, че юзбашията е съгласенъ.

Скоро потераджиитѣ почнаха да се отдалечаватъ отъ шумацитѣ, а петдесетина войници се строиха на едно равнище въ две редици. Тогава ние останалитѣ, всичко 18 души, се събрахме на едно мѣсто, подкарахме вързани поляцитѣ и ги отвързахме само като стигнахме съвсемъ близо до войската. Следъ това влѣзохме между дветѣ редици войници. Юзбашията ни каза само: „арно сторифте, бре синко“ и безъ да ни разоржжи ни подкара къмъ бимбашията, който бѣше далече на 1—2 километра.

Бимбашията — бошнякъ, заповѣда да ни обезоржжатъ и ни запита защо се предадохме и защо сме дошли да се биемъ. Отговорихме, че гладътъ ни застави, а той се усмихна и каза „знаехъ, знеехъ, че гладътъ ще ви доведе тука при мене, а зашо се биете — воиводата ви знае и московцитѣ. Азъ нѣма да ви питамъ повече. Има сждъ, той ще ви пита и сжди“.

До като траеше това потераджии донесоха отсечени главитѣ на войводата ни Калмиковъ и секретаря му. Бимбашията страшно се разгневи, замахна съ камшика си и почна да имъ нанася жестоки удари, като викаше, че трѣбвало не главитѣ

да имъ отсекатъ, а живи да ги хванатъ, защото войводата щѣлъ всичко да разправи.

Следъ това се обърна къмъ кмета на близкото село и му заповѣда да донесе хлѣбъ за насъ, а кметътъ му каза: „какъвъ хлѣбъ за тия хора, куршуми, куршуми за тѣхъ". Тогава бимбашията нанасяйки му силни удари съ бича извика; „кѫде бѣше вчера, бре керата, да имъ пращашъ куршуми, когато бѣха съ пушки въ рѫце, а днесъ имъ искашъ главитѣ!"

Донесоха ни хлѣбъ и съ желѣзницата ни откараха въ Солунъ, кѫдето ни държаха целъ месецъ безъ разпитъ. Скоро следъ това ни сѫдиха.

Предъ сѫда Ташко отъ Лазаро-поле гордо заяви, че ние сме дошли да се биемъ за освобождението на Македония. Всички бѣхме осѫдени по на 10 години затворъ, а само Ташко на 15 години, като наказанието излежимъ въ гр. Аргале Мадемъ Терсаане въ източна Мала Азия—оттатакъ Диаръ Бекиръ.

Сѫдбата на другитѣ четници не бѣше по добра. Нѣкои по отдѣлно спасявайки се, попаднали на потераджии и били избити. Фиданъ Йовевъ и Здраве Христовъ били хванати къмъ Скопско и затова бѣха сѫдени отъ прищинския воененъ сѫдъ и осѫдени на 12 години затворъ и заточение въ Тарабулусъ — Триполитания, кѫдето скоро умрѣха. Групата съ кюстендилскитѣ войводи, която ни напусна нощьта срещу недѣля, се натъкнала при гр. Радовишъ на една силна потеря и тамъ паднали убити нѣколко души.

По пѫтя на страданията.

На св. Никола 1885 год. 16 души ни качихѫ на параходъ и поехме пѫтя на македонското мѫченичество.

Въ Чанакъ-кале престояхме 2 дена. Въ Смирна ни държаха $1^1/_2$ месецъ и следъ четиридневно пѫтуване съ параходъ стигнахме въ Скендеръ-скелеси.

Храна не ни даваха и ние си купувахме съ оскѫднитѣ наши срѣдства или просѣхме, та бѣхме крайно изнемощѣли.

Следъ нѣколко мѫчителни преходи стигнахме въ гр. Алепъ. Цѣлиятъ пѫть вървѣхме пеши по 7 души вързани на единъ дебелъ синджиръ, на който имаше 7 халки, а въ тѣхъ нашитѣ вратове. И до днесъ тръпки ме побиватъ при спомена за тия проклети 7 халки. Държехме се единъ за други, но отъ умора и немощь всѣки нѣколко крачки нѣкой отъ насъ се спъваше, падаше и дърпаше вратоветѣ на всички ни. Постоянно бѣхме гладни и умирахме за вода изъ тоя безкраенъ и безводенъ пѫть. А отгоре на всичко по гърбоветѣ ни плющѣха непрекѫснато камшицитѣ на стражата... Тия страшни тегла по после ме върнаха отново къмъ комитлъка. Ехъ, братко, не знаятъ младитѣ що е робство и свобода! . . . но нека продължа.

Само въ Акъ-теке християни араби ни дадоха хлѣбъ. Китанъ отъ с. Ращани и Мицко отъ с. Брезово още преди да стигнемъ въ Алепъ бѣха вече болни. Потеглихме отъ алепския затворъ, но тѣ паднаха на улицата, отвързаха ги отъ синджира и

ги върнаха. Очитѣ на всички ни бѣха пълни съ сълзи. Явно бѣше, че смъртьта скоро ще ги отърве. Простихме се съ тѣхъ, чувствувайки, че вече нѣма никога да се видимъ. . . А и насъ очакваше сѫщата сѫдба. . : Тѣ умрѣха въ затвора само нѣколко дни следъ раздѣлата ни.

Първитѣ 6 дена отъ Алепъ за Диаръ-Бекиръ бѣхме малко по добре. Въ Алепъ Ташко продаде една скѫпа горна дреха отъ капитанъ Калмиковъ за 350 гроша, та се снабдихме съ малко пари. Чаушинътъ, който ни караше, каза, че билъ пленникъ у руситѣ и го гледали тамъ много по-добре отколкото султана, та му паднало случай и той да се отплати. И наистина, неговия преходъ отъ 3 дена го взехме за 6 дена. По всички арабски села събираше самъ хлѣбъ и заповѣдваше на арабитѣ да ни черпятъ кафе, — разбира се, само името му бѣше кафе,

Минахме една голѣма рѣка и чаушинътъ ни предаде на другъ чаушъ, който бѣше сѫщински звѣръ — постоянно ни биеше съ камшикъ. Следъ 4 дена стигнахме въ Дияръ-Бикиръ, име при което тръпне всѣко българско сърдце и въ чиято крепость и затворъ сѫ оставили своитѣ мѫченически кости толвова борци за нашата свобода.

Следъ като престояхме тукъ нѣколко седмици, опѫтихме се за мѣстото на постоянния затворъ въ Аргале Мадемъ и тамъ стигнахме за 2 дена — на 28 мартъ 1886 год.

Цѣлото време 7 години лежахме въ затвора — бѣхме осѫдени „кюрекъ“ (на затворъ), поради което

нѣмахме право на свободно движение въ крепостьта, защото това право имаха само осжденитѣ на заточение.

Какво претеглихме отъ катилитѣ, единъ Господъ знае. Най-после обичайната четвъртъ отъ наказанието ни простиха и ни пустнаха на свобода. Ташко и още 2—3 бѣха убити въ затвора отъ катилитѣ, а други умрѣха отъ болести. Отъ 16 души останахме живи само 6 души. Пито Гулевъ и още единъ отъ Кривогащани останаха въ града още нѣколко седмици, защото ги болѣха краката, та не можеха да вървятъ, а ние четиримата потеглихме за Трапезундъ отнасяйки съ себе си скрѣбьта по изгубенитѣ си другари и жаждата за безкрайна мжсть.

На пжть за родината.

На обратенъ пжть пеши за 22 дена стигнахме въ Трапезундъ на велика събота. — По пжтя се хранѣхме отъ подаяния, които ни даваха главно арменцитѣ. Щомъ стигнахме въ града, казаха ни да се обърнемъ за помощь къмъ гръцкия митрополитъ. За щастие той билъ подчиненъ на Ерусалимския патриархъ и бѣ много добъръ човѣкъ. Прие ни много любезно, даде ни три бѣли меджидии да си купимъ долни дрехи и разпореди да се хранимъ въ единъ монастирски ханъ, докато дойде нѣкой параходъ. Едва следъ 8 дена дойде единъ параходъ. Митрополитътъ даде три лири за билети до Цариградъ и ни каза: „много ми се сърдятъ тукашнитѣ гърци, че се грижа за васъ, но Богъ вижда, че азъ върша едно добро дѣло“.

Следъ 3 дена стигнахме въ Цариградъ. Тамъ нашенци ни събраха 2—3 лири помощь, а и отъ екзархията ни дадоха 3 лири. И презъ времето на заточението ни отъ екзархията ни пратиха 3—4 пѫти по нѣколко лири.

Следъ нѣкоко дена съ параходъ стигнахме въ Солунъ. Никола Цвѣтановъ си тръгна за село, а ние тримата решихме да вървимъ направо въ България, разбира се безъ паспорти — ние жадувахме за свободенъ въздухъ вънъ отъ пределитѣ на царството на султана и това ни караше да нехаемъ за опастноститѣ, на които се излагаме и то едва що сме се отървали отъ затвора и отъ гибелта.

За 3—4 дена стигнахме въ Горна Джумая. Явихме се на цинцарина кръчмаръ Стоилъ и го помолихме да ни прехвърли презъ границата. Той имаше синъ осѫденъ за убийство и бѣше заедно съ насъ въ затвора въ Аргале Мадемъ. Още сѫщиятъ день по негова поржка търговецътъ Ангелко ни преведе презъ границата като ни прекриваше съ едно стадо овце. Въ 6 ч. сл. пл. бѣхме въ свободна българска земя въ с. Стобъ, кѫдето кметътъ на селото съ сълзи на очи изслуша разказа на патилата ни.

Следъ 2—3 дена бѣхме вече въ София. Тука братята ми ме увещаха да си замина при семейството и следъ 1 месецъ си отидохъ въ кѫщи. Прекарахъ на село почти една година, но турцитѣ ме гледаха съ лошо око и затова въ края на 1894 г. пахъ дойдохъ въ София и се хванахъ на работа.

Пакъ въ планинитѣ.

Презъ 1895 год. многобройни чети минаха границата и дадоха паметни сражения. Азъ замина̀хъ съ четата на дѣдо Стою, подъ командата на прославения поручикъ Тома Давидовъ, и като десетникъ взехъ участие въ превземането на гр. Доспатъ. Други сж описали поотрано това голѣмо срежение съ турцитѣ.

Следъ нѣколко месеци пакъ си отидохъ въ с. Юдово.

Пролѣтьта 1897 г. дойдоха войводитѣ Юрданъ Пиперката и Никола Геройски — самички безъ четници. Цѣлото лѣто имъ бѣхъ ятакъ и ги хранѣхъ.

Есеньта дойдѐ въ Юдово прочутиятъ изедникъ спахия Моаремъ-Бегъ — Ремко отъ с. Сълпъ, за да се пазари съ селянитѣ за десетъка. Съ всички се спазари, а съ мене остро се скара, като ми каза, че пакъ въ Диаръ Бекиръ ще ме прати, на което му отговорихъ много дръзко, че и той нѣма много време да деребействува въ Горна Копачка (кичевско). При тоя отговоръ той едва що не ме уби.

Още сжщия день решихъ да свърша съ него. Взехъ си пушката и намѣрихъ Юрданъ Пиперката и Никола Геройски. Отначало тѣ се съпротивиха на моето искане поради голѣмата афера, която ще се подигне, но най-после се съгласиха.

Следния день направихме засада близо дос. Малкоецъ, кждѐто трѣбваше да дойде Ремко да пазари спахилъка. На мръкване, почти бѣше тъмно,

той се зададе съ коня сн и навлѣзе въ засадата. Отпредъ му стреляха Пиперката и Геройски, а азъ отзаде. Той падна отъ коня раненъ и побѣгна въ тъмнината, но азъ го проследихъ и го повалихъ съ още единъ куршумъ.

Следъ това веднага си отидохъ въ Юдово, а сутриньта заминахъ ужъ на пазарь за Битоля. На връщане близо до селото ми съобщиха ,че турцитѣ ме търсятъ да ме арестуватъ и поради това отидохъ въ планината при Пиперката. Последниятъ скоро замина за България, а ние съ Никола Геройскн останахме до началото на 1899 г., когато азъ заминахъ сѫщо за София.

Въ 1900 год. се върнахъ пакъ, като до Скопие пѫтувахъ съ паспортъ. Съ мене бѣха и бѫдащитѣ кичевски войводи Наке и Арсо.

Отново се почна комитския животъ. Революционната Организация едва що бѣше почнала по-сериозна работа въ нашия край. Населението продължаваше да страда особено отъ спахийтѣ. Единъ отъ най-жестокитѣ бѣше Адреманъ-бегъ, който поради голѣмото си влияниие и янкеседжилъкъ бѣше много опасенъ за българщината. Ето защо единъ день, когато Адреманъ-бегъ тръгна на пѫть отъ Лазарополе за Прилепъ, устроихме му засада въ мѣстнестьта Лопушникъ, между Лазаро-поле и с. Душегубица. Той ѣздѣше на конъ, секретаря му на мъска, а 6 сеймени вървѣха пѣшкомъ. Единъ отъ сейменитѣ вървѣше стотина крачки напредъ. Ние бѣхме 8 души. Двама заехме позиция подъ пѫтя, а другитѣ надъ пѫтя. Пропуснахме първия сейменинъ

и щомъ се приближи групата, открихме огънь. Адреманъ-бегъ макаръ и раненъ, скокна отъ коня и сражението почна, но то трая всичко двадесетина минути. Виички турци бѣха убити — избѣга само сейменинътъ, който бѣше авангардъ. Ние не дадохме никакви жертви. Това бѣ моето последно дѣло като революционеръ.

Последствията отъ тая афера бѣха твърде тежки за населението. Адреманъ-бей бѣше единъ отъ най-влиятелнитѣ и богати турци въ цѣлия битолски виляетъ. Писъци и олелия се дигна отъ българскитѣ села. Много селяни бѣха пребити отъ бой, а други хвърлени въ затвора.

Това ме разтревожи много и азъ заминахъ за България. Тукъ сега за пръвъ пѫть следъ толкова буренъ животъ се поогледахъ и се замислихъ за изхранването на многобройното ми семейство и затова следъ двадесетъ годишенъ комитлъкъ решихъ да се отдамъ на миренъ трудъ.

Старъ съмъ вече — на 80 години и почти слепъ. Жаля за моята буйна младость и ми е тежко, че следъ толкова мѫки, жертви и страдания нашата хубава майка Македония е още подъ чужда власть. Но Богъ вижда и правината македонска ще надвие на всичко".

Така завърши своя разказъ старият войвода. Сухата му фигура се тресѣше отъ вълнение, полуслѣпитѣ му очи се напрегаха при всѣки за него скѫпъ споменъ, а юмруцитѣ му се свиваха въ заканителнъ жестъ . . . .

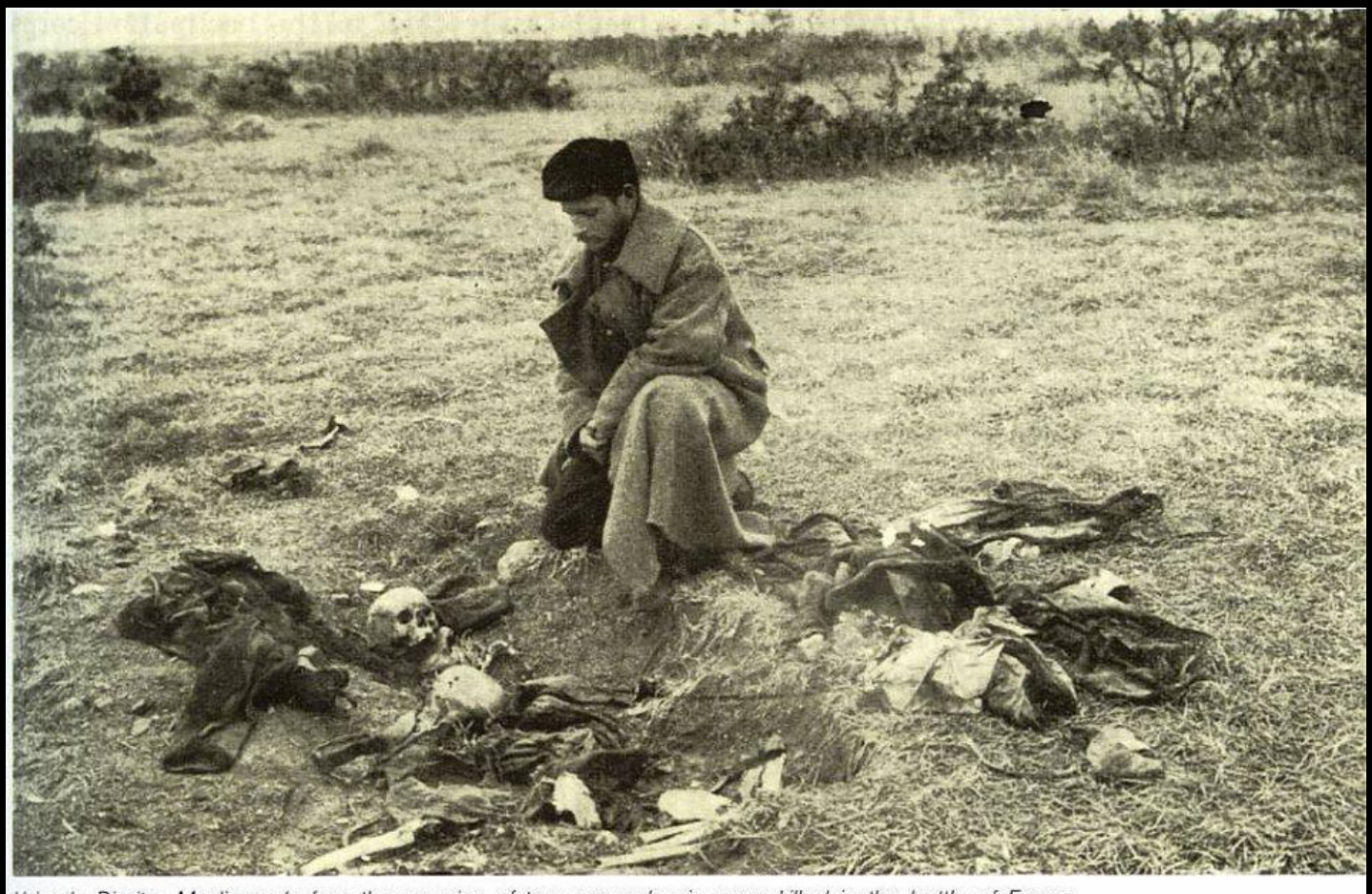
УНИВЕРСИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА СОФИЯ

Скенирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres